Tečaj XVII. **NOVICE** List 28.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 13. julija 1859.

Nova naprava za posle.

Ni sicer ob času, sedaj od novih naprav govoriti, kjer domovina in kraljestvo od toliko strani naše pomoči in podpore potrebuje; pa vendar mislimo, da tudi ni treba, da bi dobra beseda od njih popolnoma vtihnila. Zakaj, ni vselej na tem ležeče, da se to, kar se danes govori, že precej jutri stori; kakor tudi dobro seme, ki se danes v zemljo verže, ne prinese precej jutri ali pojuternem zaželjenega sadú.

Naš namen je tukaj le-ta: eno misel očitno na znanje dati, od ktere se nam zdi, da je dobra; in kratek opominj storiti, kteri bi, znabiti vendar tù ali tam utegnil kako pazno uho zadeti, in ob svojem času k dobremu djanju dozoriti. Tudi ne mislimo pri naši napravi tacega nje ustanovljenja priporočevati, da bi bilo od vseh plati, od premožnih in nepremožnih skupaj zbirati in skladati treba (ker vemo, da so od vednih prošnjá in dajanja lahko že ljudém ušesa in roke utrudene), ampak le to želimo, da bi naša beseda do tacih ljudoljubov prišla, ktere je Bog s posebno obilnim premoženjem obdaroval, in ktere je volja in so v stanu, ali že v življenji, ali saj po smerti za takošno ljudoljubno napravo ali štiftengo, ki jo tukaj priporočiti hočemo, veliko podariti. Le na take premožne in velikodušne dobrotnike je naše zaupanje pri ti napravi operto. In če bi tudi en sam zmed takih v stanu bil, to celo napravo, od ktere govorimo, uterditi, kakor nas dosti plemenitih zgledov naših rojakov uči: toliko ložej bi se to smelo upati, če bi se jih več takih skupaj sklenilo, in si k temu namenu roko podalo! — Zraven tega tudi še moremo z veseljem naprej povedati, da bi ta naprava po naši misli, po tem ko bi enkrat ustanovljena bila, ne potrebovala več ptuje pomoči, ampak na svojih lastnih nogah stati in s svojo lastno močjo se obderžati zamogla.

Pa v čim naj bi obstala ta naprava? bo bravec prašal.

Da v kratkem odgovorimo: v učilnici ali šoli, kjer bi posli, zlasti ženskega spola, svojemu prihodnjemu stanu primerjen nauk, in zraven tega tudi prebivališe in hrano zastonj prejeli. Tudi pravica prihodnjega nadzirstva ali čuječnosti nad posli v službi in pomoč dobrega sveta itd. bi se dala s to preskerbo skleniti. — Vendar moramo precej od konca opomniti, da bi se ta naprava le tadaj z upanjem veči sadú in z manji stroški upeljati zamogla, če bi jo mile sestre, s kterih družtvom je sedaj naše mesto obdarovano, s svojim samostanom skleniti in v svojo skerb in vladanje vzeti blagovolile.

Kako dobrotna in koristna bi bila ta naprava za posle in gospodarje, mislimo, da nam ni treba veliko skazovati. Saj vsak dan slišimo, kako težko je dober posel dobiti, kteri bi bil v vseh svojih delih zadosti zučen in zurjen: tako, da bi jih tudi sam po svoji umetnosti zadosti natanko in previdno in brez vednih pomot in pomanjkanj opravljati vedil. Kako malo se jih zlasti med keršencami, ki iz kmetov pridejo, najde, ktere bi se bile pred, preden so v službo stopile, po redu kuhati ali šivati učile! Le to, kar so sèm ter tjè vidile in si tako rekoč memo gredé in po verhu zamerkale, je vsa njih vednost. — Od tod pride, da je cló pri vsakdanjih delih tolikrat vse pomanjklivo ali napek storjeno; pri posebnih pak, ki veči vednost ali pripravnost terjajo, si brez ptujega vladanja cló pomagati ne vejo. — Koliko škode in nevolje se iz take neumetnosti in nepripravnosti za gospodarje in gospodinje, in koliko žalosti in obupnosti za posle same izhaja, se lahko vidi.

Kako dobro in stanovitno pak bi bilo od vseh plati pomagano, ko bi takošni posli priložnost dobili, preden v službo stopijo, svojem prihodnjim delom primerjen nauk prejeti! — Zakaj v pričevanje resnice in v čast našim poslom se more reči, da njih nezmožnost in neustrežnost, saj sploh, ne izhaja iz pomanjkanja dobre volje in prizadenljivosti, ampak večidel le iz nevednosti in pomanjkanja poprejnega poduka. Med deset ženskimi posli se bo morebiti komaj eden najdel, pri kterem bi bil vzrok pomanjkljivosti drugod, kakor v nevednosti in nezučenosti iskati. Da bi pa taki posli, preden v službo stopijo, sami za potrebni poduk skerbeli, se vsploh zavolj njih velike revšine ne more tirjati. Zakaj, ktere se iz kmetov v mestno službo namenijo, pridejo večidel tako ubožne in brez vsega premoženja v mesto, da se (z malimi snemki) tudi nektere tedne niso v stanu same preživiti, če jim kaka posebna pomoč od drugod ne doide. — Slišali smo nektere lepe zglede take pomoči, kteri so nas v serce ginili, namreč: da se med ubožnimi keršencami samimi najdejo nektere tako dobrega in usmiljenega serca, da takim sirotam iz svojega lastnega terdega zaslužka, ali, kar pri drugih sprositi morejo, pomagajo, in jih tako dolgo preživé, dokler se jim kaka služba ne nameri. Imena takih blagih duš, ki so tako unete od ljubezni do bližnjega, ktera je edino gotovo znamenje prave keršanske pobožnosti ali čednosti; umes naj bo to rečeno: so gotovo zapisane v bukvah življenja. *Luk.* 10, 20.

Kakošno zaželjeno pribežališe bi se tedaj takim sirotam, ki se v službo namenijo, in nič pomoči in poduka nimajo, odperlo: ko bi se ta naprava, od ktere govorimo, ustanovila in v kteri bi one ne le stanovanje in živež zastonj dobivale, temuč tudi za svojo prihodnjo službo tako potrebni in koristni nauk po redu prejemati zamogle!

Kolikanj bogateje bi bila ta naprava osnovana in uterjena; tolikanj več učenk bi se moglo va-njo dovzeti, in tolikanj daljši in popolniši bi mogel tudi nauk biti, kteri bi se jim tukaj dajal! Če bi bila tedaj naprava dosti premožna, in število učenk obilniši — postavimo blizo 20 — bi utegnil nauk ne le nektere mesce, ampak tudi dalj časa, morebiti celo leto, ali še dalje terpeti, in se ne le na kuho in šivanje, in navadne domače dela, temuč tudi na druge poslom potrebne ali koristne znanja, postavimo branje, pisanje, rajtanje in zlasti tudi na podučenje v posebnih keršanskih dolžnostih poslov i. t. d. raztegniti. — Kakošna neprecenjena dobrota bi bilo to za uboge posle; in kako velika tudi za njih prihodnje gospodarje in gospodinje, ne le v mestu, ampak tudi na deželi! — Zakaj po ti poti bi oni najlepšo priložnost dobili, ne le hitro za dobre in popolnoma zučene posle zvediti

temuč si jih tudi pri njih vladnicah ali učenicah prav po svojih željah in potrebah odbrati.

Verh vsega tega bi ta naprava, če bi ne bila posebno bogato osnovana, se zamogla tudi, kakor smo že od konca spomnili, po tem ko bi bila enkrat upeljana, sama obderžati in ohraniti. To bi se zgodilo, če bi se s pomočjo učenic in prizadevo učenk, po šegi gostivnic, kuha hrane ali jedil zaptuje, napravlja, in postavimo dvojno omizje ali dvojna gostija ustanovila, namreč: ena za bolj proste, druga posebita za bolj razločne, ali take, kteri bolj zbrane jedila žele. Ker bi se pri taki gostii lahko previdnost in skerb imela, da bi vse dobro in čedno, in kar je mogoče, tudi dober kup napravljeno bilo, bi se število gostov, tako nižjih kakor višjih, gotovo kmalo množiti začelo. — Tako bi učenke priložnost dobile, se ne le v kuhi in postregi obilniše zuriti, temuč tudi napravo s svojo lastno prizadevo in pridnostjo obderžati ali v bolji stan pripraviti. — Sicer pa se samo po sebi zastopi, da bi se ta gostija, če bi bila morebiti naprava ali precej od konca ali pozneje obilniši obdarovana, lahko zmanjšala ali pa celo opustila.

Če vse dosedaj rečeno ob enem v spregled vzamemo, se nam zdi, da bi bila ta naprava ne le za revne posle in vès služivni stan, temuč tudi sploh za gospodarje in gospodinje, in po njih, za cele družine tako dobrotna, ljudoljubna in koristna, da skoro ne dvomimo, da kakor hitro bi bila ona v kakem mestu, zlasti pod vladijo milih sester, upeljana, bi kmalo tudi na drugih krajih, in na zadnje morebiti sploh posnemanje našla. *)

Če se torej najde med nami kak tak premožen in velikodušen dobrotnik, ali več njemu enakih, kteri bi bili v stanu in pripravljeni, to napravo v življenje upeljati in uterditi: naj prepričani bojo, da bi si ne mogli z nobeno še tako pobožno štiftengo ali oskerbo večjega zasluženja pred Bogom in ljudmi pridobiti, kakor z uterjenjem te tolikanj ljudoljubne in blagra polne naprave; in da, ako se to z njih darljivostjo in gorečnostjo zgodi, se bodo za-nje dan na dan roke hvaležnih sirot proti nebu vzdigovale, k tronu Tistega, kteri je rekel: *Luk.* 16, 9. Storite si prijatle z goljufivim (ne pravim, ne resničnim) bogastvom, da, kadar obnemagate, vas uzamejo v večne prebivaljša (za vas nebesa sprosijo), — in kteri sodni dan poreče: *Mat.* 25, 40. Resnično vam povem, kar ste komu izmed mojih najmanjših bratov storili, to ste meni storili. J. P. kor.

Gospodarske skušnje.

(Tiste, ki so letos „sibirski dežen“ ali „sibirski beršt“ — sibirisches Heilkraut — sejali), pa so obupali, da bode ž njim kaj, ker še ni iz zemlje pribodel, opominja zagrebški „Gosp. list“, da — kakor smo tudi mi pri pervem naznanilu te rastline povedali — sibirski dežen se še le v drugem letu prikaže, tedaj letos sejani še le prihodnje leto cvetel bode. Pri tej priliki dostavlja „Gosp. list“, da zatega voljo je najbolje ga sejati gosto na kako gredo, drugo leto pa ga presaditi na mesto, kjer ima ostati.

(Kako si more gospodar dobro molzno kravo zrediti?) Res je, da telica mora že po materi to lastnost na svet prinesti, in da stari prigovor: „krava pri gobcu molze“ je še zmiraj veljaven. Al še nekaj je, kar pomaga, da se dobra molzna krava napravi. In to je, da se krava po pervem teletu, kolikor dolgo je mogoče, molze. Zakaj skušnje učé, da kadar je krava pervikrat jenjala molsti, ravno tisti čas jenjuje tudi drugekrati. Če je namreč gospodar kravo po pervem teletu jenjal v 5. mescu molsti, bo prišla tudi pri drugih teletih v tem času ob mleko. Naj se tedaj krave po pervem teletu molzejo saj do 9. mesca, če tudi celó malo mleka imajo, zraven pa naj se dobro kermijo (futrajo): to je gotov pomoček, si napraviti krave, ktere dolgo molzejo.

(Ali je bolje z beljakom ali ribjem klejem (Hausenblase) vino čistiti?) V „vinskih novicah“ „Weinzeitung“ od 28. februarja letošnjega leta se piše, da je beljak za vino čistiti bolji od ribjega kleja. — Gospod Mandel iz Kottingbruna pa pravi: Po mojih skušnjah je beljak za čistenje černih vin res neizrečeno dober; za bele pa ne tako, ker pri belih vinih ne gré čistenje z beljakom tako hitro od rok kakor pri černih, in ravno pri belih vinih se mi je čedni ribji klej dosti bolje obnesel. Zato priporočam beljak le za černe vina čistiti. Slabi duh, ki bi se ga znalo vino po čistenji nečednega ribjega kleja navzeti, se lahko odverne, ako se vino čisti s čednim ali čišenim ribjim klejem; če bi pa vino pri vsem tem dišalo, se mu duh odpravi, če se v drugo čedno posodo pretoči.

Živinozdravilska skušnja.

(Driska žebetom, teletom in drugi mladi živini se ozdravi, ako izvira iz skisanega želodca), če se v rumenjak enega jajca tako dolgo krede sterže, dokler se iz obojega skupaj osvalk napravi, kteri se na enkrat bolnemu živinčetu noter dá. Če driska ne jenja, se dvakrat in trikrat to storí. Kreda poserka v želodcu kislino, ktera ga draži in drisko napravi, kar se spozná iz kislega smradú redkega blata, ki pogostoma od živinčeta pride. Se vé da je v tem tudi treba včasih klajo premeniti.

Naturoznanske reči.

Tudi miši na polji nam kažejo, kako potrebno je, da je gospodar v raznih rečéh podučen in da pozná naturo zlasti tistih žival, ki so mu v prid ali pa v škodo.

Poljska miš je silno plodna žival; ona ima od mesca majnika do kimovca vsacih 5 tednov po 12 mladih. Postavimo pa, da vsaka jih ima le 40 vsako poletje, in da so polovica njih one, in da vsaka izmed njih ima le po 8 mladih, tedaj morete 2 miši na leto 200 mladih zarediti, po kterih se v drugem letu 10 do 15,000 mladih miš zaredí, če jim je le zima po godu. Prof. Seunis v Hildesheimu še celó terdi, da se par miš v enem letu na 25,000 pomnoži.

Iz tega se vidi, koliko miš zatrè tisti gospodar, kteri spomladi le eno miš pokončá. Ta silna rodovitnost pa mu tudi kaže, kako potrebno je njih pokončevanje. S poljskimi miši je skor tako kakor s kebri ali hrošci; — res je, da tudi s pridnim pokončevanjem ne moremo tem škodljivcom popolnoma v okom priti, — al bolje je vendar, če nam jih le 1000 škodo dela kakor če jih je 10,000 ali 20,000. 1 tat nam manj vzame kakor če jih pride 10. Ta rajtenga je pač lahka, pa vsi tisti naši gospodarji je ne zapopadejo, kteri pravijo: kaj pomaga kebre loviti ali miši pokončevati, saj ni moč vsem kos biti!

Star biti pa vendar mlad ostati — kako to?

Nobeden ni rad star; vendar jih je malo, kteri si kaj prizadevajo za to, da bi mladi ostali. Sploh se tudi misli, da to celó ni mogoče. Da je pa ta misel napak misel, nas skušnja učí: poglejmo le take starčke, ki so celi čas svojega življenja v vseh rečeh zmerno živeli, — kako krepki, nagli, zdravi in veseli so še! Al kako malo je takih ljudí, kteri ob pravem času mislijo na to. Dokler človek starosti ne čuti, dokler so mu noge lahke, glava bistra, želodec priden, — se ne enkrat ne spomni, da

*) Še le po tem, ko je bilo to pisanje sklenjeno, smo slišali, da se najdejo že na nekterih krajih, kakor na Dunaji itd. nekakošne oskerbe za posle. Kolikanj pa da so one le-ti zgorej priporočevani napravi enake ali morebiti bolje, se bo lahko zvedilo, kakor hitro se pokaže kako upanje, da bi se ta naprava tudi pri nas ustanoviti zamogla. Pis.

bojo prišle leta, ki „nam ne dopadajo“. Ko pa se bližajo in pridejo te leta, mermrajo čez-se in čez zdravnike, da ko svinec težkih nog jim ne morejo polajšati, težke sape jim ne pregnati, „živega barometra“ jim iz udov ne vzeti, mlina v želodcu ne popraviti itd. In res jim zdravnik tudi malokdaj pomagati more; da se znebí takih „prezgodnjih“ starcov, jih sam tolaži rekoč: to prinesó leta seboj — „senectus ipsa est morbus“. Sedaj bi taki ljudje vse radi storili, da bi se pomladili. Ni tedaj čuda, da so v starodavnih časih verjeli posebne skrivnostne močí in copernije, po kterih se ljudje spet pomladijo, in da še danes so taki, kteri za dragi dnar si kupujejo to in uno drago štupo, to in uno drago pijačo, ktera se v časnikih hvali, da „mlajša stare kostí“.

Da so vsi taki goljufani, nam ni treba dokazovati; prašajmo jih le in nevoljni nam bojo sami povedali resnico, da s „štupo“ ali „tinkturo“ se ne kupi moč življenja.

Ali pa ni celó nobenega pomočka, da bi se mogel človek prezgodnje starosti obvarovati? da bi se sopet okrepčal, ko že pešati začenja?

Z dobro vestjó lahko rečemo, da je to mogoče.

Da nam bojo bravci to verjeli, jim damo le dva izgleda v poterjenje svojih besed. Ali ne vidimo prav pogostoma, da se ljudem, kterim je kaka bolezen vso moč vzela, po pametnih zdravilih in pametnem življenji, zgubljena moč spet poverne? In drug izgled imamo na delavnem kmetu, kteri, čeravno že star, opravlja še dela, kterim tudi mladi pa mehkužni mestnjan ni kos. Ali mislite, da je mehka postelja, vsaki dan pečenka in bokal vina dalo kmetu to moč? Ni res! Delal, trudil in potil se je pod milim nebom, in s tem si je ohranil moč. Tudi vojaki, lovci (jagri) in drugi, ki se veliko gibljejo pod prostim nebom, so nam izgled. —

Poglejmo Angleže, kako konje pa tudi ljudi „trainirajo“ in močne naredijo; „trainirani“ konji so v malo mescih dvakrat hitreji in močneji kakor so pred bili, in ljudje, ki so se vadili leteti, vesljati, plavati, jezdariti, metati, duksati itd. — kakošni korenjaki so memo njih prejšne moči! —

Le moč, moč je, ktere si priletni človek želí, in če je še dosti močán, se tudi starec še misli mlad; kaj mara za sive lasé, če ima le še močne kostí! Česar človek, ki ima, kakor pravijo, 5 križev na herbtu, to je, da je prestopil že 50. leto (XXXXX), si še voši, je, da mu sapa lahka ostane, da se mu roke ne tresejo, noge ne oterpnejo itd.

Kako tedaj to doseči? Kako star biti in vendar mlad ostati?

Ker je do dobrega uterjena resnica, da ne kdor se varuje, polega in mehkuži, je terden in močán, ampak kdor je delaven in, kar je prav, svoje močí napenja, — je tedaj tudi očitno kot beli dan, da le dostojno gibanje života in delavnost človeka krepkega ohranita do poznih let. Kdor je v mladosti veliko skakal in se metal, hodil in letal, jezdil in plaval, se po ledu dersal in po gorah plazil, vozove nakladal in skladal, mlatil in oral — tak si je uterdil svoje ude in svoje zdravje. Kdor je vse to zanemaril, je mehkužen in vse nadloge starosti veliko prej občuti. Vendar jih more odverniti in opešano moč si saj koliko toliko poživiti: če je zmeren v jedi in pijači in si ne prenapenja preveč glave, če veliko hodi, pa tudi léta, jezdari, žogo bije, derva seka, na vertu ali polji koplje in še druge dela opravlja, v kterih se potí in svojo moč krepčá. To pa mora biti dan na dan skozi celo leto, poleti in pozimi; lahko si je zmisliti to in uno delo. Z merzlo vodo se umiti vsaki dan poleti in pozimi po celem životu in potem se sprehoditi, povžilja moč človeško, zato je tudi poleti kopati se v merzli vodi in plavati tako koristno.

To je uganjka gori postavljene zastavice: Star biti pa vendar mlad ostati — kako to?

Zgodovinske rečí.

1.

Pripovedka, od kod je selo in jezero pod Učko v Istri dobilo ime „Čepič“.

Bil sem leta 1841 mesca oktobra nekoliko dni pri prečastitem gospod dekanu v Keršani, in ker sem dovelj časa imel, sem obhodil okolico na vse kraje. Enega dné proti večeru se podam do čepiškega jezera. Jezero je dolgo kake pol ure, četert ure pa široko. Pri jezeru se vsedem na kamen in gledam ribice, kako zdaj ta zdaj una plane iz vode in ribice loví.

Ves zamaknjen v ta pogled sedim tù delj časa, kar stojí na enkrat pred menoj prileten mož in me praša, kaj da tako mirno sedim in premišljujem. Marsikaj se pogovarjava, nazadnje mu tudi rečem, da mislim, da to jezero ni zmeraj tukaj bilo. Starček mi poterdi mojo misel in mi reče: „Ljudje pravijo, da tukaj na sredi jezera je bila nekdaj tako velika in široka škulja (jama), da je v njej mlin stal. Mlin je bil tam-le onega kloštra“ — mi dalje reče, in mi pokaže zapuščeni stari samostan v vasi Čepiču — „vse to, kjer zdaj voda stojí, so bili travniki nekdanjih knezov starega grada v Pazu. Samostan ni imel tù notri nobene druge pravice, kakor pot do mlina in mlin v jami. Oskerbnik bi bil rad mlin v svojo last spravil, zatoraj je nakljub delal samostanskim, kjer koli je mogel, da bi ga bili dobrovoljno pustili; tudi je žugal, da bo mlin dal podreti, ker ljudje na poti v mlin po travnikih preveč škode storé. Bal se je vendar s silo kaj storiti, ker knez je bil patron in prijatel samostana. Nevošljivost vendar nikoli ne miruje. Češ, da ima voda preširoko strugo, izkoplje nov vodotok, mlinu ravno nasprot. Opat mu pravi in pravi, da to ni volja knezova, in da se bo sam pri knezu pritožil za pravico. Pa poprej kakor opat to stori, dojde huda ura; silen dež se izlije na Učki, cela dolina od Sušnjevice do Keršane je hipoma stala pod vodó. Silni hudourniki priderejo od obedveh strani v dolino, poberejo po dolini in po potoku šare, kolikor je morejo nositi, in vse to se valí proti čepiški jami. Jama se s šaro začepi, to je, zamaši, in tako je nastalo tukaj jezero; od tega pa je dobilo selo in jezero ime Čepič“.

2.

Od kod imé isterskih „Šavrinov?“

Kdor pozná isterske slovenske prebivavce, lahko vé, da niso ne horvaškega ne slovenskega narečja, in da niso vsi iz enega kraja in tudi vsi na enkrat le-sem došli, ampak v različnih časih in iz različnih krajev.

Dopustite mi, drage „Novice“, da razodenem svojo misel: od kod da so isterski Šavrini došli, in kako ime dobili.

V bukvicah „Porta orientale“ t. l. se bere: „Do leta 800 p. Kr. ni bilo po Istri skor nič Slovencov. Pod vladarstvom Karola Vélikega so Istro od Tersta do rečice Dragonje Longobardi tako oropali in razdjali, da je vse pobegnilo in ni skor nič ljudí po deželi stanovalo. Karol Véliki je dal del Istre od Tersta do Dragonje in od morja do hribov pri Sočergi vojvodu Ivanu v feud. Ivan je v ta kraj poslal množico svojih podložnih iz furlanskega krasa, kjer je bil tudi feudalni gospod. Tem Slovencom pa se ni dopadlo v takošni pustosti se naseliti, tedaj so se bolj v mesta ali saj blizo primorskih mest naselili, tako da so se isterski Lahi že leta 804 p. Kr. v deželnem zboru na rižanski planjavi Karolu V. zoper vojvoda pritožili, rekši: „Vojvoda nam je Slovence v našo škodo vrinil. On jim je dal naše zemljišča, da orjejo naše njive, razkopavajo naše berda, kosijo naše senožeti, pasejo po naših pašnikih in od naših zemljišč plačujejo davek Ivanu“. — Tistikrat so se pritožili tudi Lahi iz Buzeta (Pinguente), Pična (Pedena) in Labina (Albona) zoper Slovence, ktere so še drugi nemški feudalni gospodje ondot naselili. — Kakor se vidi,

so res mogli Slovenci iti iz mest v bolj zapuščene kraje; to se tudi kaže iz slovenskih imen vasi po že imenovanih krajih.

Staro-beneški Istrijani pravijo tem Slovencom „Kraljevci“. Lahi v Buzetu, Pičnu in Labinu pravijo Slovencom na zahodni strani Učke „Imperiali“, to je, „sudditi dell' Imperatore“, in ravno tako so nekdaj Šavrine imenovali primorski Lahi od Tersta do Kopra, „sudditi dei Sovrani“, — „Sovrani“ sedaj popačeno „Šavrini“. Šavrini so tedaj „podložni cesarski“, ne pa, kakor nekteri mislijo, od Save domá. — Da so Šavrini Krašovci, kaže njih močni ali krepki život in njih nošnja; tudi njih slovensko narečje je bolj krašovskemu kakor posavskemu podobno.

Fr. Vidmar.

Se nekaj od Vodnika.

Ko so bili Mihael baron Brigido vikši škof in knez ljubljanske škofije, se zgodí, da enkrat *) na véliki četertek v žagradu šenklavške stolne cerkve se zberó po navadi duhovniki, da bi stregli vikšemu pastirju pri posvečevanji svetega olja. Dvanajst jih je kakor mašniki in dvakrat po sedem kakor dijakoni obojnega reda oblečenih. Med mašniki je tudi naš Vodnik. Ko tù stojijo in knezo-škofa pričakujejo, se približa Vodnik nekemu mašniku ter mu šalno požuga djaje: „Ti danes le dobro pazi, da je ne zabrusiš pri pozdravljanji svete križme: „Ave sancta **) Chrisma!“ — Nagovorjeni mašnik in drugi okolistoječi se čez to besedo slavnega pevca posmejajo. Kar zvonovi zapojó in po dva in dva skupaj vikšega škofa sprejeti grejo. — Sveto opravilo se začne, pride pozdravljenje svete križme. Že nekoliko mašnikov jo spodobno pozdravi. Zdaj pride versta na Vodnika in čuj čudo! Vodnik, učeni latinec, zapoje „Ave sancta Chrisma!“ Vsi se zavzamejo, ker tudi vikši škof se nekoliko pomuzajo, Vodnik pa, spomnivši se svoje pomote, ko zid obledi in se za ušesom popraska. — Ko po dokončanem svetem opravilu zopet v žagrad pridejo, jih velika množica nad ubozega Vodnika plane rekoč: „Tine! Tine! ti si jo pa danes šembrano slabo zakrožil: „Al pesnik jih vale overne in pravi:

„Nam stari prigovor resnico pové:
Kdor mlati po druzim, ostane sam cep,
Bil sem jez danes cep; — Bog pa že vé,
Kteri lesici da stopi na rep“.

Kratkočasno berílo.

Atala.

Spisal Chateaubriand. Poslovenil po originalu Mih. Verne.

(Dalje).

Komaj izreče te besede, me neka čeznaravna moč prisili, se na kolena vreči in glavo k podnožju Ataline postelje nasloniti. Duhovni odprè nek skriven kraj, v kterem je bila zlata, s svilnim ogrinjalom zagernjena posoda zaperta; na to poklekne in iskreno moli. Bilo je kakor da bi se jama na enkrat razsvetlila; slišale so se v zraku besede angeljev in harf nebeških, in ko puščavnik sveto posodo iz tabernakeljna vzame, se mi zdi, kakor da bi vidil Boga samega s hriba priti.

Duhovni odprè kupo (kelih), vzame med svoja dva persta hostijo belo ko sneg, stopi k Atali in govori skrivnostne besede. Svetnica ima oči proti nebu povzdignjene in je vsa zamaknjena. Zdí se kakor da bi bile vse njene bolečine prenehale; vse njeno življenje se zbere na njene usta; njene ustnice se odpirajo in iščejo spoštovaje Boga skritega v skrivnostnem kruhu. — Poslednjič pomoči starček božji nekoliko pavole v posvečeno olje, pomazili ž njo Ataline sence, gleda en hip umirajoče dekle, — kar mu uidejo te veličastne besede: „Vzdigni se, duša kristjanska, pojdi k Stvarniku svojemu!“ Tù povzdignem svojo pobito glavo, gledam posodo s svetim oljem, ter zaupijem: „Oče moj, ali bo ta lek Atali življenje ohranil?“ — „Da, sin moj — večno življenje“ odgovori starček in se mi verže v naročje. Atale pa — ni bilo več.

Tù je Šaktas, odkar je svojo pripovest začel, vdrugič prisiljen prenehati. Solze ga zalivajo in njegovemu glasu uhajajo le pretergane besede. Slepi sašemc razgerne svoje persi in izleče iz neder svojih Atalini križec. „Lej jo tù poročnino nesreče!“ zaupije. O Renat, o sin moj, ti jo vidiš, jez pa je ne vidim več! . . . Povej mi, al se ni v toliko letih zlato nič pokvarilo? Al ne vidiš na njem sledú mojih solz? Al bi mogel spoznati, kje se ga je svetnica z ustmi dotikala?... In kako? Šaktas ni še kristjan? Kteri prazni deržavini uzroki so ga deržali doslej v zmotah dedov njegovih?... Nak! dalje nočem odlašati. Zemlja mi upije: „Al veš, kdaj se boš v grob pogreznil? in kaj čakaš, da vere Božje ne sprejmeš?“.... O zemlja, ne boš me več dolgo čakala: kakor hitro bo kakošen duhoven to tuge sivo glavo s posvečeno vodo pomladil, se bom, kakor se nadjam, z Atalo spet združil.... Pa naj doveršim pripovest svojo.

Pogreb.

Ne bom ti popisoval, o Renat, obupa, ki se serca mojega loti, ko Atala zadnji zdihljej izdahne. Treba bi mi bilo več ognja, ko mi ga še ostane; treba bi bilo, da bi se mogle moje zaperte očí soncu spet odpreti, prašati ga po številu solz, ki so jih v njegovi svetlobi prelile. Da, prej bo nehal mesec, ki sedaj nad glavami našimi sveti, kentukiške samote razsvetljevati; da! prej bo prenehala reka, ki sedaj piroge naše nosi — svoj tek, ko jez po Atali solze točiti! Dva cela dni sem neobčutljiv pri puščavnikovih govorih. Verli mož skuša mojo žalost utolažiti; pri tem pa se ne služi praznih posvetnih tolažb; dovolj mu je, da mi pravi: „Sin moj, volja Božja je“, in me stisne na serce svoje. Nikdar bi ne bil verjel, da je v teh kratkih besedah udanega kristjana toliko tolažbe, ko bi ne bil tega sam skusil.

Rahločutnost, pobožnost, nespremenljiva poterpežljivost starega služabnika Božjega zmaga poslednjič termo tuge moje. Sram me je solz, ki jih zavolj mene toči. „Oče moj, mu pravim, to je preveč; strasti mladenčeve naj ne motijo dalje mirú tvojih dní. Daj mi ostanke zaročnice moje odnesti; pokopal jih bom v kakošnem kotu puščave, in če sem še k življenju obsojen, bom iskal se večne poroke, ki mi jo je Atala obljubila, vrednega storiti“.

To nenadjano povernjenje serčnosti napolni dobrotljivega starčka z živo radostjo: „O kerv Jezusa Kristusa, zaupije, kerv Gospoda mojega nebeškega, tù spoznam tvoje zasluge! Rešila boš brez dvoma tega mladenča. Bog moj, doverši delo svoje. Daj spet mir ti tužni duši, in ne pusti ji druzega ko ponižen in koristen spomin njene nesreče“.

Pobožni mož mi ne dovoli trupla Lopez-ove hčere, marveč mi svetova, njegove spreobernjence sklicati in jo z vso kristjansko slovesnostjo pokopati; tega pa jez ne dovolim. „Atalina nesreča in njene kreposti — pravim — so bile ljudém neznane; naj se tudi njeni, z najinimi rokami skrivaj skopan grob te neznanosti udeleži“. Dogovoriva se, da bova šla naslednji dan o sončnem izhodu Atalo pod obokom naravnega mosta pred germovjem smerti pokopat. Tudi skleneva pri truplu svetnice v molitvah prenočiti.

Proti večeru preneseva njene dragocene ostanjke k nekemu predoru jame, ki proti severju gleda. Puščavnik je bil zavil Atalino truplo v nek kos evropejskega platna, ki ga je bila mati njegova spréla. Edino blago je bilo, ki ga je iz svoje domovine imel, in že dolgo ga je bil v svoj lastni pogreb namenil. — Atala leží na trati gorskega rastlinja; noge, glava, rame in deloma persi njene so od-

*) Moglo je biti to med leti 1803 in 1806, in to toliko več, ker so tudi pokojni teržaški škof Ravnikar, ki so nam to drobtinico povedali, pri tisti priči v redu mašnikov bili.

**) Namesto „sanctum Chrisma“.

gernjene. V njenih laseh se vidi vsahnjena magnoljna cvetlica. Njene ustnice, podobne pred dvema jutroma uterganemu popku vertnice, so kakor da bi hrepenele in se smehljale. Na njenih bleščeče belih licih se vidi tam pa tam sinja žilica. Njene lepe očí so zaperte, njene blage noge sklenjene, in njene alabasterne roke deržé razpelo iz ebenovega lesa na persih; škapulir njene obljube ji visi na vratu. Očarana se zdí po angelji tužnosti in po dvojnem spanji — nedolžnosti in groba. Bolj nebeškega nisem nikdar še vidil. Kdor bi ne bil vedil, da je to mlado dekle živo bilo, bi jo bil lahko za kip spijočega devištva vzel.

Duhovni ne preneha celo noč moliti. Jez sedim tiho pri zglavji mertvaške postelje Atale svoje. — Kolikokrat sem deržal, ko je spala, njeno milo glavo na svojih kolenih! Kolikokrat sem se nad-njo nagnival, da bi njen dih čul in dihal! Sedaj pa se ne vzdiguje ne glas ne dihljej iz teh oterpnjenih pers, in zastonj čakam, da bi se zbudila!

Mesec razsvetljuje s svojo bledo baklo to mertvaško čuvanje. Vsred nočí se vzdiguje kakor bela vestalka, ki na grobu svoje tovaršice joče. Kmalo razširi po gojzdih tisto sladko skrivnost tužnosti, ki jo rada starim hrastom in starim bregom morja pripoveduje. Od časa do časa pomaka duhovnik cvetečo vejico v posvečeni vodi, jo stresa in polni noč z duhom nebeškega balzama. Včasih poje po nekem starem napevu naslednje tihe starodavnega pesnika z imenom Job:

„Prešel sem kakor cvetlica; vsahnil kakor trava na polji; čemu je bila podeljena svetloba revežu, in življenje tistim, kterih serca so polne britkosti“!

Tako popeva starček. Njegov resnobni, po pevu nekoliko spremenjeni glas plava po tihoti puščav. Ime Boga in groba se vzdiguje iz vseh odmevov, iz vseh rek in iz vseh gojzdov. Gerlenje virginskih golobov, slap potoka na gori, in glas zvona, ki popotnike kliče, se meša s tem mertvaškim petjem, in zdí se kakor da bi se slišal od dalječ v germovji smerti zbor umerlih puščavnikovemu glasu odgovarjati.

V tem se napravijo proti izhodu zlate pruge. Kragulji vpijejo na skalah in kune se povračajo v votle breste: to nama je znamenje Atalinega sprevoda. Jez vzamem truplo na svoje rame; puščavnik z lopato v roki gré pred menoj. Od skale do skale stopava nazdol; starost in smert ovirate enako najine stopinje. Pri pogledu psa, ki naji je bil v gojzdu našel, in ki nama sedaj, veselo skakljaje, drugo pot kaže, se v solzah topim. Večkrat zagernejo kakor černo ogrinjalo Atalini dolgi lasjé, s kterimi juterni veterci igrajo — moje očí; večkrat me prisili teža bremena blago mertvo v mah položiti in poleg njega sesti, da bi novo moč zadobil. Poslednjič prideva do kraja, ki ga je bila moja tuga določila, in stopiva doli pod mostov obok. O sin moj, ko bi bil vidil mladega divjaka in starega puščavnika, kako sta v puščavi eden proti druzemu klečala! kako s svojimi rokami za revno dekle, kterega truplo je poleg nju v posušeni strugi nekega potoka ležalo, grob kopala.

Ko je najino delo doveršeno, preneseva blago mertvo v njeno zemeljno posteljo. Oh, nadjal sem se, da ji bom drugačno posteljo napravil!.... Nekoliko prahú vzamem v roko svojo in vprem, poln groze in molčé, poslednjikrat svoje očí na Atalino obličje. Na to potrosim zemljo spanja na čelo osemnajstih spomlad; malo po malem vidim obličje sestre svoje zginiti in blagost njeno se za zagrinjalo večnosti skriti; njene persi molé še nekaj časa iz černih tal kakor se vzdiguje bel limbar iz temne zemlje. „Lopez, zaupijem sedaj, glej, sin tvoj pokopuje hčer tvojo!“ — in zakrijem Atalo z zemljo spanja.

V jamo se verneva, in jez povem misijonarju sklep, ki sem ga bil storil, pri njem ostati. Svetnik, ki je serce človeško čudovito poznal, spozna mojo misel in zvijačo moje tuge. „Šaktas, Utalisov sin! mi pravi, dokler je Atala živela, sem te sam nagovarjal pri meni ostati; sedaj pa se je osoda tvoja spremenila: svoji domovini si se dolžan. Veruj mi, sin moj, žalost ni večna; prej ali potlej je mora konec biti, ker serce človeško ni večno; to je ena naših velikih revnost, da ne moremo dolgo časa še nesrečni biti. Verni se k Mešasebu; pojdi tolažit mater svojo, ki vsak dan po tebi joče in ki tvoje pomoči potrebuje. Daj se v veri Atale svoje podučiti, kakor hitro k temu priložnost najdeš, in spomni se, da si ji obljubil kreposten in kristjan biti. Njeni grob bom jez tù varoval. Pojdi, sin moj. Bog, duša sestre tvoje in serce starega prijatla tvojega te bo spremljalo“.

To so bile besede moža, ki v skalovji stanuje; njegova veljavnost je bila prevelika, njegova modrost preglboka, da bi ga ne bil ubogal. Precej naslednji dan zapustim častitljivega starčka, ki me na serce stisne, in mi svoje poslednje svete, svoj poslednji blagoslov in svoje poslednje solze daruje. K grobu se podam in se čudim, da na stanovanji smerti majhen križ najdem, kakor se po brodolomu še jambor vidi. Iz tega sklenem, da je bil puščavnik ponoči na grob molit prišel. To znamenje prijatelstva in vere mi storí veliko solz preliti. Mikalo me je, grob odpreti in ljubo svojo še enkrat viditi; pa nek pobožen strah mi to ubrani. Na novoprekopano zemljo sedem — en komolec naslanjam na kolena, glavo si z roko podpiram, in se pogreznem v najbritkejše sanje. O Renat, tù sem pervikrat resnobno premišljeval!..... Druzega nisem več ko star jelen, ki so ga zime obelile; moje leta se merijo z leti vrane: in vendar pri vseh mnogih dnevih, ki se mi nad glavo kopičijo, pri vsi dolgi skušnji življenja nisem našel še nobenega človeka, kterega bi ne bile sanje v blaženosti prevarile, nobenega serca, ki bi kakošne skrivne rane ne imelo. Na videz narjasnejše serce je enako naravnemu studencu alašnaške (Aalachna) savane: poveršje se zdí pokojno in čisto, ko pa na dno pogledaš, vidiš groznega krokodila, ki ga studenec v svoji vodi redí.

Sončni izhod in zahod sem vidil tù — v kraji tuge; sedaj pa se napravljam naslednje jutro o pervem štorkeljnem vpitji posvečeni grob zapustiti. Vzdignem se od njega kakor od mejnika, od kterega se hočem na pot kreposti vreči. Trikrat zakličem Atalinovo dušo in trikrat odgovori duh puščave pod mertvaškim obokom na moje klicanje. Potem pozdravljam izhod in zagledam na neki stezi dalječ na hribu puščavnika, ki je v kočo kakošnega reveža šel. Veržem se na kolena, objamem grob in zaupijem: „Spi v miru tù — v ptuji zemlji, o prenesrečno dekle! V plačilo ljubezni, prognanstva in smerti svoje imaš sedaj to, da te še celó Šaktas zapustí! Nato se ločim, vès v solzah zalit, od Lopez-ove hčere in se odteržem od teh krajev, pustivši pri podnožji naravnega spomenika še veličastniši spominek — ponižni grob kreposti. (Konec sl.)

Dopisi.

Nad Salionzo takraj Minčia. *) „Ljubi prijatel! Pod prostim nebom na hribu nad Salionzo takraj Minčia Ti pišem te verstice, da tudi Vi zveste, kako se je obnašal naš regiment v kervavem in terdovratnem boji 24. dan p. m. — 23. zvečer smo prišli v Pozzolengo sovražniku naprot, 24. zjutraj smo imeli zapoved, ob osmih se dalje podati; pa že pred sedmemi smo slišali na naši levi strani strašno gromenje topov, kjer se je 5. kerdelo že s Francozi vojskovalo. Vedoželjni smo hiteli na gričke gledat bojevanje, od kodar so se sovražno in naše topništvo kakor tudi naše in bojevajoče verste dobro vidile, kar naenkrat prižvižgajo v naš tabor sovražne krogle Sardincov. Sami Sardinci so nas namreč nenadoma zalezli. Pa kakor vihar se je vsula naša tropa za njimi, in unel se je tisti kervavi boj, ki je celih 14 ur terpel. Naš 1. batalijon s polkovnikom spredaj je pervi napadel močnega sovražnika, pa se je mogel v začetku preveliki sili umakniti. Svitli izgled hrabrega polkovnika Dorninger-ja je kmalo begajoče zbral in z

*) Posnetek iz prijatelskega pisma, ki nam je bil prijazno za naš list podan. Vred.

neumakljivo serčnostjo so pregnali Sardince v njih doline in luknje. 1. batalijon se je bojeval z regimentom Rainer vred. Nevedojoči, kam iti, je polkovnik na kratko sklenil: „Le pojdimo, kjer pokajo in streljajo, tam bomo gotovo sovražnika našli“. Sovražna krogla je polkovniku čako prestrelila in druga na nogi kožo obrila. Grenadirbatalijon, 2. in 3. batalijon so bližej vkup se bili. V začetku sem se pa na mestu zaderževal, kjer so ranjene obvezovali; ko sem vse ranjene sam previdil, se nisem mogel več zdržati, in sem šel iskat svojih ljudí. Bog me je varoval na bojišu, in le zaupanje, da me bo Bog v tolažbo nesrečnih obvaroval, mi je dalo gotovost, da me ne sme nesreča zadeti. (Gosp. dopisnik imenuje sedaj oficirje, ki so smert storili na bojišču ali pa so bolj ali manj ranjeni bili). Do dveh popoldne se je naša armada tako dobro deržala, da smo si bili zmage svesti. Neizrečeno veliko Sardincov smo vjeli, druge vse zapodili. Pa previhani Francoz, ko je to zaduhal, je precej v Milan in v Alesandrio telegrafiral, in v silni hitrici mu je proti večeru pomoč pritekla; naenkrat, kakor bi bile iz zemlje izrastle, so priderle nove spočite francozke trume nad nas, in unel se je boj, ki se popisati ne dá ravno v tistem hipu, ko sem jez mirno umirajoče Piemonteze, ki so na polji ležali, previdoval. Naenkrat, ko se ozrem, vidim, da sem ravno v sredi med našimi in med sovražnikom, ki so se čez mojo glavo streljali. Po vseh štirih sem lezel iz verste streljanja, da sem prišel v versto ali linio topniškega strela. Ta kraj je bil manj nevaren, ker so krogle bolj visoko brenčale; od tod sem se na levo stran privlekel, da sem srečno in le slučajno véliko cesto našel. To se je godilo v strašnem viharji, ki je točo metal in prah vzdigoval, da se nič vidilo ni. In ravno ta vihar je véliko kriv, da popoldan nam ni sreča tako prijazna bila, kakor zjutraj, ker sovražnik je imel nevihto za herbtom, mi pa v očeh. Naš regiment, posebno 2. batalijon, se je prav možko obnašal; veliko jih je za pohvalo in poslavljenje zaznamovanih, posebno Dejak, Cramolini, Braun itd.

Na Reki 8. julija. — š. — Tudi nas so Francozi že obiskali. Kaj ne, da se bojo čudili naši bravci nad to novíco! Višji naši vladi pa se to že pred ni mogoče zdélo, zato je velela vsem uradnikom, naj bojo pripravljeni, ako bi utegnil sovražnik priti, se umakniti v bolj notranje kraje naše dežele proti Zagrebu, družino svojo pa pustiti domá. In glejte, 6. dan t. m. popoldne ob šestih prijadrate res dve francozke vojne ladii; poveljnik pokliče mestnega župana k sebi na ladijo; mestni župan gré berž; ž njim pa grejo še rusovski, belgiški in rimski konsul kot pogovorniki (parlamentêrji). Francozki poveljnik jih izprašuje to in uno: je li kaj vojakov in koliko v okolici reški? itd. Potem se posloví od njih in jim reče, naj potolažijo mestne prebivavce, da se jim nič žalega zgodilo ne bode; drugo jutro ob štirih bote ladii spet zapustile Reko. Res so Francozi drugo jutro ob petih jadrale od tod, pa obljubili so, kmali spet priti. Po tem takem imamo nepovabljenih gostov tem pred pričakovati, ker le 7 ur od nas na otoku Lošinji malem (Lussin piccolo*) biva že francozka armada in so ondotni ces. uradniki že danes le-sem pribežali. Lahko si naši bravci mislijo, v kakošnem neizrečenem strahu smo bili vsi tisti večer, ko ste sovražne ladii pred našim mestom stale! Tukajšni vojaki so vsled višjega ukaza mogli berž marširati iz mesta; tudi cesarski uradniki skoraj vseh oblastnij so se podvizali 6. dan t. m. ob osmih zvečer Reko zapustiti; vzeli so seboj iz kancelij najvažniše pisma in kase; tudi telegraf je bil že preč poslan. Drugi dan pa, ko ste sovražne ladii odrinile, se je sopet vse vernilo nazaj. To pot nas je Francoz le vstrašil, — kaj bode počel drugi pot, kdo vé! (Po tem dopisu se je, kakor se v današnjem „novičarji“ bere, marsikaj novega prigodilo; Francoz obrača, Bog pa oberne! *Vred.*)

Iz Laporja 1. julija. — r. — Nikdar se še ni bralo v „Novicah“ od naših skritih krajev, pa tudi ni čuda, ker se tukaj malokdaj kaj zanimivega prigodi, in ker mi tako rekoč po svetu malo znani v ljubem miru samotni živimo. Včeraj je pa bilo vse veselo in živo; privrelo je od vseh bližnjih far veliko ljudstva v naše tihe Laporje, ker smo posebno slovesnost obhajali; blagoslovile so se namreč nove orglje v naši cerkvi. Cerkev je bila natlačena s pobožnimi, ki so željno veličastno-mili glas novih orgelj poslušali. V pripravnem ogovoru se je pričujočim razodel namen orgelj v cerkvi. Da je vsem nazočim govornikova beseda v serce segla, se je vidilo očitno iz tega, da je pri sv. maši vsa cerkev kakor iz enega gerla navadne cerkvene pesmi popevala. V raji misli človek da je, kjer v cerkvi vse ljudstvo poje. Želeti bi bilo, da bi v tej reči učniki ljudskih šol si bolj prizadevali! — Bilo je k tej slovesnosti tudi povabljeno več v orgljarstvu zvedenih mož, naj bi jih poskusili in sodili. Vsi so bili ene misli, da so orglje zares delo pravega mojstra. Naj tedaj njegovo ime po „Novicah“ širocemu svetu razglasim in ga duhovnim gospodom živo priporočim! Adalbert Kafka iz Marburga, dasiravno še malo okrog znan, je pokazal, da je v svojem delu zares umeten mož. Veliko jih je sicer, ki se z orgljami pečajo pa le malo je pravih mojstrov, dosti več je kazimojstrov, ki sicer na videz lepe orglje napravijo ali v mehaniki njih in harmonii se prav ne iznajdejo; pri naših orgljah se pa pred vsem odlikujete te dve lastnosti. Hvala tedaj, komur hvala gré!

Iz Železnikov 8. julija. — Danes okoli 10. ure zjutraj smo zapazili pri nas na obnebji prikazek, ki je v podobi velikanske mavrice okrog in okrog solnce obdajal; obnebje je bilo nekoliko omrenjeno in solnce je sijalo kakor skozi sito; barve kolobarja so se proti jugu in severju posebno razločno kazale; poznej se je nebo še nekoliko bolj pooblačilo, pa kmalo se zopet razjasnilo, in v tem je tudi kolobar minul. Terpelo je vse skupaj okoli ene ure. Proti večeru smo imeli hud piš z dežjem. Da ljudje o temu prikazku marsikaj ugibujejo, ni treba praviti. — V naših hribih, posebno v Jelovici in bohinskih gorah se klati mnogo vojaških begunov; največ so Lahi. Pretekli teden so preiskovali tukajšni žandarji najprej Jelovico, potem pa se združili v okolici Triglava z graničarji, ki so v enakem poslu prišli od Tomina, kjer jih nek stoji cel batalijon. Zajeli so o ti priliki več begunov, ktere so v Tomin gnali in tam so prejeli zaslepljeni siromaki žalostno plačilo svoje nezvestobe. Naj bi bilo to vsem njihovim bratom v svarilen izgled.

Jos. Levičnik.

Iz svetega Križa na Dolenskem 1. julija F. K. — Prihodnji teden se bo pričelo taisto delo, ktero je pri nas skoraj najbolj potrebno; začeli bojo namreč novo šolo zidati, ktera pa letos ne more popolnoma izdelana biti, ampak samo toliko, da zidovje pride pod streho, da se do dobrega osuší in drugo leto prav do čistega izdela. — Žitno polje, hvala Bogu, prav dobro stojí zunaj ljubega krompirja, kteremu se že zdaj cima močno suši, ravno tako kakor lansko leto, pa večidel na bolj debelih zemljah, na plitvih in pešenih pa ne tako. Tudi vinska terta se dozdaj prav dobro obnaša, in je v lepem vremenu že večidel ozvela; sleherna je obilno grojzdičev nastavila. Če kaka nesreča čez viske gore ne pride, se bo dovelj sladkega vinca pridelalo. — Tudi bčele se sedaj v lepem vremenu prav dobro obnašajo, ker so se dobro oživile v kostanjevem cvetji. Kostanja, kteri sedaj najbolj cvetè, je pri nas dosti in se za nič slabeje ne šteje kakor ajda, ako lepo cvetè.

Iz okolice novomeške. * V okolici naši sterno žito lepo zerno kaže, kar je toliko bolj veselo, ker je bila rija leta 1857 in 1858 sternino tako posmodila, da pičli pridelk skoraj nobene cene ni imel, ker je zerno le otrobe

*) Lošinj mali, Lošinj Veliki, Cres, Kerk itd. so kvarnarski ali horvaški otoki v zalivu ali zatoku jadranskega morja med primorjem istriškim in dalmatinskim.

dajalo, moke pa skoraj nič. Krompir je že na več njivah čern viditi! — V Novo mesto, pravijo, pride v kosarno in vojaški magacin več sto ranjenih vojakov. Al škoda, da ravno pretečeno spomlad se je iz kosarne vsa oprava, to je, postelje, mize, stoli itd. prav po ceni v dražbi prodala.

Iz Ljubljane. Danes (v torek) popoldne ob ½ 5. je presvitla cesarica iz Dunaja prišla v Ljubljano, kamor iz Laškega pridejo jutri tudi presvitli cesar. Ali se bota kaj več časa tukaj mudila ali ne, ne vemo; tudi to nam še ni znano, ali grejo cesar potem spet na Laško nazaj ali s cesarico na Dunaj; to pa je gotovo, da so se gospod deželni poglavar s svojo rodovino preselili v škofijo, ker v njih stanovališču bote stanovale Nj. Veličanstvi. Sprejém ljubeznjive cesarice je bil kaj serčen in vesel.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz bojišča na Laškem. Vojska je potihnila za 5 tednov: to je imenitna novica, ktera je nepričakovana nam v saboto došla in pred ktero so se skrile sedaj vse druge novice. Nihče res ni pričakoval, da bo mahoma potihnil vojskini hrup, ker se je ravno poslednje dni od silnih priprav za nov in določiven boj povsod bralo. Francozi so na vrat na nos v Lyon-u nabirali vojakov vsake verste, so pisali po Zuave in Turčine, — arsenalom je došel ukaz, uliti 3 milijone kanoninih kugel za napad Peschiere in Verone, — velike železne možnarje, s kterimi so streljali Sevastopolje, so začeli že pridno vlačiti proti Veroni, — slavni francozki oblonar ali zrakoplavec Godard se je z mnogimi oficirji že vdrugič podal v svojem oblonu (balonu) nad terdnjavo Peschiero, da so vidili, kako stojí avstrijanska armada in koliko je je v terdnjavi, — admiralu Dopowy-u je bilo že ukazano, cesarja Napoleona na ladii v Rimini spremiti, od kodar se bo, kadar bo Verona okoli in okoli zaperta, podal na jadranskem morji do Benetk, kadar se bo začelo bombardiranje tega mesta; — poveljnik veroneške terdnjave fml. Urban je prebivavcom tega mesta oklicati dal, naj se oskerbijo za več mescov s potrebnim živežem, in kteri ga nimajo, naj Verono zapustijo. V vsem tem hrupu pa je nenadoma prišla novica, da bo po dogovoru francozkega in našega cesarja za 5 tednov potihnila vojska. Kakor se sedaj za gotovo vé, je cesar Napoleon ponudil našemu cesarju to premirje in cesar naš je poterdil ta predlog. Danes nam doide iz Verone telegrafno naznanilo, da so presvitli naš cesar, spremljeni do fzm. barona Hess-a, fml. grofa Grün-a, barona Kellner-a, barona Schlitter-ja, Raming-a in več druzih višjih oficirjev se 11. dan t. m. na povabilo cesarja Napoleona podali v Villafranco in se ondi snidili ž njim. Kaj je bilo ondi sklenjeno, še ni znano; to pa je gotovo, da bode vojska mirovala do 15. dneva prihodnjega mesca. Vladni francozki časnik „Moniteur“ od 8. t. m. je pa novici, ki je oklicala odušek vojski, pridjal berž nekoliko pelína, rekši, da ni misliti, da za tega voljo, ker je vojska za 5 tednov potihnila, bi bilo že konec vojske; pogajanje za mir se pa vendar more v tem času začeti. 8. dan t. m. sta fzm. Hess in maršal Vaillant podpisala premirje, ktero dopušča, da vse kupčijske ladije morejo ta čas svobodno po jadranskem morji sém ter tjé se voziti. — Mnogo se sedaj ugibuje, kaj da je Napoleona napotilo, da je našemu cesarju ponudil začasno ustavo vojske? Največ se misli, da cesar Napoleon ni tega storil sam od sebe, ampak da predlogi pruske vlade, s kterimi ste se tudi združile rusovska in angležka vlada, so to opravili; kaj in kako pa se mu je na serce govorilo, da je dal odušek vojski, še ni celó nič znano. Al kmali se bo zvedilo, pri čem da smo. Do vélikega Šmarna tedaj ne bomo nič več slišali od vojske, ampak le od diplomatičnih pogovorov. Bog daj, da bi nam véliki Šmaren prinesel stanoviten mir! — Kursi so po ti novici močno poskočili. — Iz Verone se je zdaj zvedilo, da je v veliki vojski na Kresa dan naših v vsem skupaj ranjenih bilo: 4 generali, 485 oficirjev in 10,160 vojakov; smert storilo je: 91 oficirjev, 2261 vojakov; pogreša se pa 59 oficirjev in 9229 vojakov.

Iz Dunaja. Ministerstvo notranjih oprav je soglasno z višjim armadnim poveljstvom dovolilo, da vse to, kar je veljalo za oprostenje od vojašine pri pervi letošnji rekrutbi, ima veljati tudi za sedanjo drugo.

— Ker se je zasledilo več razposlancov, kteri se po našem cesarstvu klatijo in laške vojake zapeljujejo, da bi cesarju prisego prelomili, je nagla sodba ali goreča pravica za vojake po vseh deželah našega cesarstva oklicana.

— Kakor je že veliko miloserčnih sester hitelo na laško bojišče iz mnogih dežel našega cesarstva, tako se je že tudi več miloserčnih bratov iz Dunaja, Českega in Marskega podalo v Verono.

— Ukaz dnarstvenega ministerstva od 1. t. m. določuje ceno kron na 13 gold. in 50 kr. nov. dn., polkron pa na 6 gold. in 75 kr.; po ti ceni se morajo od 1. dneva t. m. ti tolarji za vse plačila od vseh ces. kas jemati tako dolgo, dokler se jim ne določi druga cena.

Iz Tersta 8. julija. Angležke ladije bojo zapustile jadransko morje. Francozke ladije mirujejo; pred Benetkami je le še ena sama francozka linejna ladija.

Iz Zadra 7. julija. Tudi nam Dalmatincom ni sovražnik prizanesel. Francozka ladija (fregata) „Impetuese“ imenovana je začela danes v našo terdnjavo bombe metati; posadka naše terdnjave, ne lena, jih je metala na sovražno ladijo nazaj; boj je terpel od 8. ure do pol desete; kar naenkrat potihne strel in francozka ladija jadra naprej; berž ko ne ji je kaka bomba kako rebro polomila; našim se ni nobena škoda zgodila. Imenovana francozka vojna ladija je namreč terjala, naj se izpusti francozka kupčijska ladija „Raoul“, ktero so naši vjeli in v tukajšni luki zaperto deržali; al sila Francozov ni obveljala. Še le ko so cesar Franc Jožef dovolili, naj se vjeta ladija izpustí, se je to zgodilo.

Iz Prage. „Praž. Nov.“ pravijo, da ni res, da bi bil natis Palackove „zgodovine češke“ vsled višjega poveljа ustavljen; gosp. Palacki je deželnim stanovom, za ktere zgodovino česko piše, poslal pretekli mesec le odlomek rokopisa za 5. zvezek; na to je pa odgovor dobil, da se pred ne more začeti natiskovanje 5. zvezka, dokler ni celi rokopis gotov.

Iz Benetk. Cesarski ukaz od 30. junija zapoveduje cesarskim uradnikom to-le: Vsak cesarsk uradnik ima do zadnje ure v službi na svojem mestu ostati; ako pa sovražnik pride in cesarska armada zapusti ta ali uni kraj, naj se poda ž njo od ondot; če zavolj kakega posebnega zaderžka tega ne morejo storiti, naj ostanejo kjer so, pa službi svoji se morajo odpovedati; kdor služi sovražno vlado, se bode kot izdajavec kaznoval. — Neizrečeno veseli so bili tukajšni uradniki, ko se jim je namesto papirnatega dnarja (vaglia) ta mesec njih plača spet v srebru izplačala. — Po cesarskem ukaz se imajo etape cesarski armadi na Laškem sploh le iz deželnega zaklada plečevati, kteri ima vsaki mesec 120 milijonov goldinarjev v srebru našteti.

Iz Verone 5. julija. Strašna vročina — se piše časniku „Fremd. Bl.“ — nas kuha in čedalje več je bolnikov za vročinsko boleznijo (tifusom). Da se več prostora za bolnike dobiva, pošiljajo vsaki dan po 6 do 800 ranjenih ali drugih manj nevarnih bolnikov proti Beneškemu, Primorskemu, Krajnskemu itd. Cesar sami večkrat obiščejo bolnišnice in tolažijo bolnike. V armadi sovražnikovi mora pa še veliko več bolnih biti zavolj močirja okoli Mantove in Peschiere. Na terdnjavo Peschiersko so Sardinci že večkrat streljati začeli, — al kugle njih še obzidja terdnjave niso dosegle.

Iz Milana. Francozka armada šteje sila veliko bolnih; samo v Milanu jih leží že blizo 8000, kteri se imajo v južne kraje Francozkega verniti.

— Med sladke glasove in živio-klice, ki donijo Francozom od več strani, se meša pa že tudi marsiktera jim grenjka beseda; tako, na priliko, se je na marsikterem voglu milaneškega mesta že bral kratki pa pomenljivi napis „morte ai francezi!“ (smert Francozom!)

Iz papeževih dežel. Iz Rima. Sardinska vlada je papeža vnovič razžalila, ker se brani nove škofe v Milani, Pavii in Kremi, ktere je cesar Franc Jožef izvolil in papež poterdil, za škofe spoznati.

— Iz Jakina. Spet je papeževa vlada tukaj ustanovljena; mesto je v obseduі stan djano; general Kalbermatten je zapovednik.

— V Sinigaglio in Fano so primarširali spet papeževi vojaki; prebivavci so jih z velikim veseljem sprejeli.

— Iz Perugie. Še zmiraj ne morejo naši prebivavci grozovitosti pozabiti, s ktero je papežev švicarski regiment to mesto napadel in ljudí klal na ulicah in v hišah, ženstvo in otroke. Mesto je zlo prazno, ker blizo 100 družin je bežalo iz Perugie. Res je, da papeževi vojaki so bili razkačeni po izdajstvu, — al takega mesarenja, kakor je tukaj bilo, že dolgo svet ni doživil.

Iz Francozkega. Pripoveduje se, da je cesar Napoleon v Montanelli rekel: „Vse pripustim svojim ljudém, le tega ne, da bi papeža razžalili in pa republiko (ljudovlado) oklicali“.

— „Moniteur“ razglaša, da pred vojsko v Solferinu so 8393 vjetih avstrijanskih vojakov na ladijah na Francozko pripeljali.

— Iz Pariza. Cesarja Napoleona pričakujemo kmalo domú.

— Terta na Francozkem letos slabo kaže. V doljnem Burgundu kakor okoli Bordeaux-a je pozebla terta spomladi tako, da v več krajih celó tergatve ne bo. Silno dežovje poslednje tedne pa ljudém tudi dela strah, da bi grojzdje ne začelo gnjiti.

Iz Nemškega. Pruska vlada spravlja sedaj res svojo armado na noge, v tem pa si tudi na vso moč prizadevuje, da bi rusovska vlada se odpovedala francozki in bi spet prijateljca bila Nemčii. Kakor se sliši, ima res tudi veliko upanja svoj cilj in konec doseči, ker je minister Gorčakov edini mož, kteri noče nič od tega slišati; car rusovski z vso carsko rodovino je nek že zlo nagnjen Prusii. Pruska vlada misli, ako bi Gorčakov odstopil, bi se vse na dobro obernilo. Nemški časniki pravijo, da v kratkem bojo nemške zvezne dežele z Avstrijo vred imele 700,000 vojakov na nogah, ako bode vse tako šlo, kakor pruska vlada hoče.

Iz Rusije 29. junija. „Sev. Pčela“ pripoveduje od razujzdanosti, ki se je na sejmu Volokalamskega okraja pripetila. Bratovšina zmernosti je napadla dve zalogi žganjarjev, jim vse posode razbila, vse žganje razlila, skupljeni denar pobrala in vse razbila. Vzrok tega hudobnega rogoviljenja je bil, kakor nekteri pravijo, da več kmetov iz „bratovšine treznosti“ ni dopustilo, da bi se žganje prodajalo, — drugi pa so terjali, da bi se vedro le po 3 rublje točilo. Škoda, ki je žganjarje po „nezmernem“ razsajanji „zmernih bratov“ zadela, se ceni nad 2000 sr. rubljev.

— Velik knez Konstantin je že spet v Petrogradu; car, brat njegov, ga je serčno sprejel. Ravno to telegrafno naznanilo pravi, da imajo povsod na Rusovskem Francoze radi.

— Po nekterih angležkih novicah — pripovedujejo dunajski časniki — je Bakunin sedaj v Irkučku v Sibirii; v svojem pregnanstvu se je oženil in kmetuje pridno; na prošnjo generala Murawiewa bi ga bil sedanji car že pomilostil, al poročniki ptujih vlad so ga zbrisali iz verste pomilostencov.

Iz Turškega. Pisma iz Carigrada poterjujejo, da je mesto Erzerum sila strašen potres pokončal; polovica mesta je razvalina; veliko sto ljudí je žalostno smert storilo.

Iz Kalifornije. Kalifornia je tista po vsem svetu sloveča dežela v južni Ameriki, kjer so dobili zlata že cele kupe in ga še zmiraj dobivajo. Al ne samo „zlata“ se more ta dežela imenovati, tudi rodovitna ali plodna je, da ji ni para. Seyd nam v svojih bukvah pripoveduje čudne rečí od te dežele; med drugim pravi: „Drevesa, ki jih tukaj „Wellingtonove drevesa“ imenujejo, so še 100krat višje kakor najvišji turni v Evropi; nikakor ne mislite, da je to prazna kvanta; gola resnica je; jabelka so tù navadno po 2 funta in 14 lotov težke, ribe po 187 funtov, krompir po 4 do 7 funtov; breskve tehtajo funt in še 3 do 5 lotov čez; v tej primeri debele so tudi smokve (fige), limone, kutine in drugo sadje. Rodovitnost tukajšna je taka, da iz enega verta skupi gospodar za breskve na leto po 40,000 tolarjev, — na eni terti visí po 1000 gojzdov, ki so večje od onih, kakor beremo v sv. pismu, — žito vsake sorte dajè po 5krat več zernja kakor v vsaki drugi še tako rodovitni zemlji evropejski. Vse te čuda neizrečene plodnosti kaliforniške so po gosposkinih spričbah poterjene rečí, ktere vsaki dan lahko vidiš v tej čudovitno blagoslovljeni deželi“.

Iz Ljubljane. Ravno ko imajo današnje „Novice“ v natis iti, nam doide važna pa gotova novica, da sta danes 12. julija v Villafranki presvitli naš cesar Franc Jožef in cesar Napoleon osnovo za mirno spravo (Friedensprälimi-narien) podpisala.

Lavdon.

Narodna pesem. Zapisal J. Uršič.

Živi Lavdon! živi Koburg!
Vidva sta junaka prava,
Turški strah se kličeta.
Vedno bota zlo slovela,
Ker sta Beligrad uzela,
Turka dobro zmagala.

Lavdon general častiti
Hotel zopet je dobiti
Terdno mesto Beligrad.
Turki noč'jo se podati,
On pa bombe jel metati,
Mesto, tabor pokončat'.

Rekel most je narediti,
Da bi mogli tjè berž iti
Čez široko Donavo.
Čez-nj stopa vsa armada
Blizo tjè do Beligrada.
Turki, čujte! kaj bo to!

Kmalo bombe so šumele,
V Beligrad strašno letele,
In vžigale vse strani.
Turni, hiše se rušile,
Vkup padale in valile;
To ljudi močno straši!

Lavdon prašat' mesto ukaže:
Alj se paša še mu laže,
Alj se hoče uklonit?
Če pa noče se podati,
Lavdon hoče še streljati
In jim vès podreti zid.

Turki so se tega zbali,
U beg se prec vsi podali,
Vergli vse orožje preč.
Lavdon s svojo pa armado
V mesto Belgrad gré s parado,
Turkom kaže ostri meč.

Vsi cesarski so veseli,
Da jim mesto spet so vzeli,
Godejo in vriskajo;
Turške žene pa solzijo,
Plašne v strahu vse stermijo,
Upijejo in jokajo.

Lavdon sili Turka iti,
Preč ukaže ga spoditi,
Mu pokazat' pravo pot.
Tudi drugi generali
Turke dobro so pognali,
Več ne bodo prišli tod.

Tudi mi smo zdaj veseli,
Da smo ljubi mir prejeli,
Turka pa odgnali preč.
Vsi Boga zato hvalimo,
Pa ga zraven še prosimo,
Da b' nas Turk ne strašil več!

Darovi za Vodnikov spominek:

Gosp. Mihalj Skalar, kaplan v Petriancih 1 gold. nov. dn.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.